DISSERTATIO MEDICA,

INAUGURALIS,

DE

DYSENTERIA.

17

DISSERTATIO MEDICA, INAUGURALIS, DE DYSENTERIA.

QUAM,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

Ex Auctoritate Reverendi admodum Viri,

D. GULIELMI ROBERTSON, S. S. T. P.

ACADEMIÆ EDINBURGENÆ PRÆFECTI;

NEC NON

Amplissimi SENATUS ACADEMICI consensu,

Et nobilissimae FACULTATIS MEDICÆ decreto;

PRO GRADU DOCTORATUS,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;

Eruditorum examini subjicit

PHILIPPUS FLETCHER,

HIBERNUS,

Soc. Phys. Edin. Sod. Hon.

——————then wasteful forth
Walks the dire Power of pestilent disease.
A thousand hideous fiends her course attend,
Sick Nature blasting, and to heartless woe
And feeble desolation casting down
The tow'ring hopes and all the pride of man.

THOMSON'S SEASONS.

Ad diem 25. Junii, hora locoque solitis.

EDINBURGI:

Apud BALFOUR et SMELLIE,

Academiae Typographos.

M,DCC,LXXXI.

Viro illustri

ALEXANDRO HENRICO HALIDAY, M. D.

Artem Hippocraticam

Apud Belfast,

Summa cum laude sua, et commissorum sibi aegrotantium commodo, exercenti,

S. P. D.

PHILIPPUS FLETCHER.

Mihimet etiam ipsi, vir praestantissime, non parum ingratus viderer, si occasionem, quae se nunc offert, grates publice tibi persolvendi praetermitterem, qui me, morbo gravissimo colluctantem, artis propriae notitia et attentione indefessa servasti, et ab illo tempore benevolentia et humanitate hucusque constanter prosecutus es. Ob plurima, quae et medicus et privatus fecisti, optima te summis et meritissimis laudibus possem ornare; hoc vero abstinere melius duco, ne, quae mihi placeant, tibi displiceant. Vale.

Dabam Edinburgi, octavo calendas Julii 1781.

DISSERTATIO MEDICA, INAUGURALIS, DE DYSENTERIA.

DYSENTERIA, cum ſtragem apud milites adeo horrendam edere ſoleat, et igitur reipublicae ante pleroſque alios morbos funeſta et exitioſa ſit, attentionem omnium medicorum haud dubie jure ſibi vindicat. Hoc adductus, me operae pretium facturum credidi, ſi diſſertationem inauguralem in vulgus edere, hujus Academiae illuſtriſſimae legibus coactus, hunc morbum exequendum ſuſciperem. Antequam vero ad ſigna morbi recenſenda venietur,

nietur, non alienum videbitur notare, morbum ab auctoribus in dysenteriam *sporadicam* et *epidemicam*, in *rubram* et *albam*, in *mitem* et *malignam*, esse divisum. De prima harum distinctionum, quamvis auctoritate Pringelii ipsius, medici in primis celebris, nititur, non parum ambigo; hic morbus enim a frigore solo nunquam proficisci videtur. Dysenteriam, a medico modo posito depictam, quae tot milites post praelium Dettingense invasit, a contagione militum corporibus die nimis calefactis admota, per frigus et humorem quam maxime maligna reddita, excitatam esse, satis perspicuum et manifestum. Nec frigus unquam aliud praestare videtur, quam morbum excitare. Hoc vero, et similia, cum ad causas dysenteriae generales fuerit ventum, fusius dicentur. Distinctiones reliquas fundamento stabili inniti signa mox enumeranda monstrabunt.

HISTORIA

HISTORIA MORBI.

Accedente dyſenteria, aegro plerumque leviter dolet abdomen, et dolor *borborygmis* ſtipatur; alvo interea aſtricta. Paucis quidem in exemplis diarrhoea invadit; hoc vero, Culleno illuſtriſſimo judice, rariſſime evenit. Æger, ut in aliis morbis febrilibus incipientibus, modo languorem, modo laſſitudinem, queritur; modo frigeſcit, modo caleſcit, ſiti inſigni vexatus. Febris ſigna ab initio uſque ſe ſaepe oſtendunt. Pulſus arteriarum plerumque duri et parvuli ſunt; morbo vero provectiore, debiles et frequentiores evadunt, et febris typhi formam induit. Abdominis dolores evadunt graviſſimi. *Teneſmus*, ſive frequens alvum evacuandi deſiderium, aegrotum miſerandum exercet. Quod interim dejicitur, id perexiguum, dolores vix levat, vel, ſi

aliqua

aliqua ex parte levat, intra ſpatium breve violentia majore redeunt. Omnia haec ſigna augentur, appetitus proſternitur, vires deficiunt. Ventriculus male ſe habet, et accedunt cardialgia, nauſea, et forſitan vomitio. Dejectiones alvinae colore inter ſeſe multum differunt. Nomen *dyſenteria rubra*, ob ſanguinem purum, qui nonnunquam deſcendit, morbo fuit inditum. Hoc vero infantibus praecipue, ſicut memoriae prodit Zimmermannus celeberrimus, et ſemper primis morbi diebus, incidere conſuevit. Sibi perſuaſum, contra, habet Cullenus ſagaciſſimus, dejectiones ſanguinolentas, quam multi ſunt opinati, eſſe rariores. Cum viri autem tanti re in medica nominis et claritudinis in ſententias adeo diverſas conceſſerint, dyſenteriam in *rubram* et *albam* dividere non alienum eſſe exiſtimo. Dejectiones ex toto mucoſae *dyſenteriam albam* conſtituunt, quae minus periculi, quam cum coloratis ſtipatur, videtur habere; excretiones enim albae minus putredinis adeſſe ſignificant. In omnibus tamen

men morbi ſpeciebus, color materiae deſcendentis ſolet variare, et quod dejicitur, id plus minuſve, quo magis minuſve ad putredinem morbus proclivis, foetoris emittit. Quinetiam membranae tenues, eas, quas vermibus inteſtinorum laborantes excernunt, referentes, in faecibus poſſunt notari, quae diligenter examinatae, tunicae canalis alimentarii villoſae abraſae portiunculae eſſe reperiuntur. Hae autem membranae pro tunicae inteſtinorum villoſae portionibus haudquaquam ſemper habendae; nonnunquam enim ex toto mucoſae, viſcidae, et tales ſunt, quales Zimmermannus ab ano aegrotantis deſcendere plane manifeſteque vidit. Inſuper ſebi, vel materiae ſebaceae, moleculae, et, in ſpecie morbi mitiſſima, faeces colorem fere naturalem habentes, excernuntur. Faeces forma ſtercoris ovini, quod *ſcybala* appellatur, cellulae coli impertiri ſaepe notantur. Cum morbus admodum gravis eſt, oriuntur nonnunquam gangraenae notae. Si hoc incidit, aeger, qui ante doloribus acutiſſimis fuit

vexatus,

vexatus, breve per ſpatium quiete fallace fruitur. Deinde extrema corporis frigeſcunt, ſudores frigidi ſingulas in partes diffunduntur; pulſus arteriarum concidunt, intermittunt, morſque tandem aegrotantem numeroſiſſimis, quibus laborat, malis eripit.

Spatium incertum morbus habet. Interdum quatuor vel quinque dies, interdum totidem menſes ſolet manere. Cum tantam in longitudinem exporrigitur, *dyſenteria chronica* appellatur. Excretionum numerus ſingulis diebus non parum differt. Se a viginti ad centum viginti et plures uſque vidiſſe refert Zimmermannus. Harum autem frequentia, quanta morbi ſit gravitas, evidentiſſime indicat. *Aphthae* interdum canalem alimentarium, et fauces etiam, obſident. Exemplis in multis ſapor oris amarus et excretiones bilioſae ſemet oſtendunt. Haec Zimmermannus et alii bilis ad putredinem proclivitati tribuerunt, et igitur pro ſignis minime bonis habuerunt. Cum vero experimenta medici in primis ingenioſi M'Lurg bilem magis forſitan,

quam

quam quemlibet alium corporis humani humorem, a putredine abhorrere plane demonſtrent; cumque Cullenus ipſe choleram ortam ad dyſenteriam depellendam magnopere conferre tradat; haec ſigna, me judice, non bili putreſcenti, ſed alii cauſae adhuc ignotae, debent referri. Cum dyſenteria autem eodem anni tempore (autumno ſcilicet) quo cholera ſoleat graſſari, haec ſigna cauſis iiſdem, quae choleram movent, forſitan excitantur.

Hae ſunt morbi notae praecipuae, quas ex auctoribus diverſis, qui dyſenteriam executi ſunt, excerpendas curavi. Hae rite conſideratae, quam juſta et vera ſit definitio ſequens Culleniana, evidenter oſtendent: "Pyrexia contagioſa, dejectiones frequen-"tes, mucoſae vel ſanguinolentae, retentis "plerumque faecibus alvinis, tormina, te-"neſmus."

Haec definitio excellentiſſima, cum nullius explicationis indigeat, proximum eſt ut dyſenteriam a morbis ſui ſimilibus ſecernam.

DIAG-

DIAGNOSIS.

Pauci tantum morbi ſunt, qui pro dyſenteria periclitantur haberi, et, quantum ad hos attinet, ſi ſigna eorum diverſa memoria teneamus, vix decipi poſſumus. Diarrhoea dyſenteriam non parum refert. Multa tamen non deſunt, quae illam ab hac clare ſecernunt. Nullam pyrexiam primariam habet, licet nonnulli hoc negent; a contagione non proficiſcitur; torminibus minus violentis, et excretionibus alvinis minus frequentibus, et ſanguini non admiſtis, ſtipatur.

Aliquid ſimilitudinis inter choleram et dyſenteriam intercedit. Quamvis ſignorum gravitate cauſarumque notitia, illa enim in cholera graviora, hae notiores, non obſcure poſſunt dignoſci; certiſſime tamen ſpatio diverſo utriuſque morbi proprio a ſe invicem diſtinguuntur. Inſuper, magna bilis

lis quantitas, quae in cholera et rejicitur et dejicitur, hunc morbum a dyſenteria ſatis manifeſte ſecernit. Dejectiones bilioſas in dyſenteria quoque incidere, haudquaquam diffiteor; in cholera vero multo copioſiores eſſe, contendo.

Haemorrhoides internas a dyſenteria ſequentia facile diſtinguunt. In illis, dolor rectum extremum potiſſimum occupat; pyrexia raro ſubeſt, et ſanguis excretiones alvinas ſubſequitur, ſtercori non admiſtus; hic in dyſenteria, contra, muco admiſtus plerumque deſcendit. Non opus eſſe videtur, ut colicam et dyſenteriam a ſe invicem ſecernam; nemo enim, qui medicinam primoribus labris tantum guſtavit, ullum in errorem ſuper diſcrimine horum morborum poteſt incidere.

Cauſae hujus morbi proxime ſunt dicendae.

CAUSÆ PRÆDISPONENTES.

Sive frigore, ſive contagione, vel utriſque dyſenteriam moveri credas, et illud et hanc in corpus, quibuſlibet cauſis debilitatum, potentiſſime agere, neminem latet. Debilitas igitur mortales hunc ad morbum admodum proclives reddit, et omnia idem praeſtant, quae debilitatem faciunt vel augent. Inſuper, ſi naturam ſignorum dyſenteriae attentus conſideraveris, corpora hoc morbo conflictantium ad putredinem prona eſſe reperies. Idcirco omnia putredinem gignere valentia cauſis praediſponentibus quoque annumeranda. His inducti, debilitatem et proclivitatem ad putredinem pro praecipuis cauſarum praediſponentium habemus. Proximum eſt ut ea, quae homines hiſce cauſis objiciant, conſideremus. *Calor* primum dicetur. Hic, humores rarefaciendo et expandendo, vaſa ita diſtendit,

dit, ut atonia insignis, et igitur debilitas, oriatur. Si mador huic adjungitur, ad mortales dysenteriae opportunos reddendos plus etiamnum confert; ille enim et viribus caloris debilitatem progenerantibus favet, et, si frigus sibi adjunctum habeat, spiracula cutis occludit. Exempla hujus innumera ab auctoribus, qui dysenteriam depinxerunt, memoriae sunt prodita. Quinetiam experientia quotidiana idem magis magisque firmat.

Vita Sedentaria et *Defatigatio*, ut omnes norunt, debilitatem haud dubie faciunt. Idem praestant omnes affectus qui animum contristant, ut timor, dolor, &c. Hujus exempla multa in monumentis medicinae reperiunda. Dysenteria enim epidemice grassante, meticulosi et moesti primi, aut in primis, corripi solent. Causis hujusmodi accensendae sunt *ebrietas Venusque immodica*, quae in genus nervosum in morem *sedantium* agunt, et debilitatem progignunt. Praeterea, morbi antecedentes, potissimum longi, vires corpori convellunt, et homines

ad

ad dyſenteriam proclives efficiunt. Hoc vero adeo manifeſtum eſt, ut amplius ſuper eo addere ſupervacaneum foret. A nulla autem re facilius, quam a munditie neglecta, oriuntur debilitas et proclivitas ad putredinem; immo contagio ipſa, ut febres funeſtiſſimae apud carceres orientes, multoſque mortales rapientes, teſtantur. Namque ſordes circa corpus accumulari et colligi permiſſae poros occludunt, et perſpirationem, quae ſaluti humanae in primis neceſſaria eſt, impediunt. Quae alvus aegrotantis excernit, ea confeſtim tolli debent; nihil enim potentius, quam effluvia hinc oriunda, vires ſyſtemati nervoſo ſubruit, pluſve ad contagionem diffundendam confert.

Hactenus de cauſis, quae debilitatem faciunt, diximus; nunc vero proclivitatem ad putredinem, quae prius fibram animalem debilitat, deinde cohaeſionem ejus ex toto diſſolvit, illuſtrare conabimur. Hujus autem ad putredinem propenſionis debilitas ipſa cauſa manifeſtiſſima eſt. Eidem quoque,

que, quae hoc in morbo ſaepe longe progreditur, favent calor, praeſertim corporis proprius immodice accumulatus, cibi animales fermentatione putrida vitiati, perſpiratio obſtructa. Praeter haec modo poſita, contagio ipſa dyſenterica ut proclivitas ad putredinem oriatur haud dubie facit; ſigna enim, quae corpus ad putredinem vergere manifeſte teſtantur, fomitem corpori applicatum brevi, ut neminem fugit, excipiunt. Si a peſtis febriſque carcerum analogia argumenta petere liceat, multa non deſunt quae vim hujuſmodi contagioni ipſi ineſſe plane probent.

CAUSA OCCASIONALIS.

Quae ſigna in hiſtoria ſupra tradita recenſuimus, ea demonſtrare videntur cauſam unicam, quae dyſenteriam pro certo movet, eſſe contagionem. In plagis enim calidioribus,

lidioribus, cum nihil caufae eft, cur frigus corpori admotum effe fufpicemur, dyfenteriam veram faepe oriri compertum habemus. Hanc in fententiam, quod haud dubie multum ponderis ei conciliat, conceffit illuftriffimus Cullenus. Univerfum vero ratiocinium, hoc enim non diffitendum, quo fuffulcitur, tantum negat, et nihil pro certo probat. Praeterea, multi viri, qui fummam in medicina fibi famam compararunt, in opinionem ex toto contrariam iverunt. Igitur, quanquam multi certarunt, adhuc fub judice lis eft, et erit, donec medicorum fagacium, quibus morbum fub omnibus formis, quas fibi induere poffit, diverfis videre continget, obfervationes attentae et accuratae in lucem emittentur. Frigus, ut fupra pofuimus, perfpirationem fupprimendo agit, et haud dubie multum poteft. Utrum vero perfpiratio fuppreffa dyfenteriam veram valeat movere, et utrum frigus igitur caufis excitantibus necne debeat annumerari, non parum ambigimus. Rem idcirco, quae tantis tenebris eft involuta,

luta, ſagacioribus uſuque peritioribus redditis excutiendam relinquemus.

CAUSA PROXIMA.

Haec noſtri argumenti pars longum per tempus inter medicos diſputationes movit, et adhuc obſcura manet. Pro cauſa proxima materiam acrem et putreſcentem, in cavo inteſtinorum comprehenſam, Boerhaavius ejuſque aemuli, quorum adhuc non pauci ſunt, habuerunt, quam acrimonia ſua motum periſtalticum nimium excitare, hocque dejectiones frequentes facere, putarunt. Hanc acrimoniam autem et ad putredinem proclivitatem; judicio illorum, ſubeſſe, teſtabantur tunica villoſa recti eroſa, foetorque ſtercoris intolerandus.

Cauſam hujus morbi proximam longe diverſam eſſe, et in conſtrictione coli partiumque canalis alimentarii ſuperiorum ſpaſmodica

ſpaſmodica conſiſtere, ſolita ſua ſagacitate, multiſque argumentis demonſtrare conatur Cullenus, profeſſor ille illuſtris et venerandus. Hoc ei perſuadent tormina harum partium graviſſima, faeces, ſiquae dejiciuntur, colore naturales formamque ſcybalorum habentes, colon parteſque etiam ſuperiores, protinus a morte inciſae, praeter naturam conſtrictae repertae. Stercus tam parvis quantitatibus propter conſtrictionem coli excerni putat, quae rectum tantum evacuari, patitur.

Monroius vero celeberrimus hoc ab inflammatione ſola proficiſci contendit, et ſpaſmum hoc in exemplo ſubſtare negat, ſpecie quam prae ſeſe ferebant cadavera complurium hoc morbo extinctorum, quae poſt mortem incidit, et in quibus multas inflammationis gravis notas, nullas vero conſtrictionis ſpaſmodicae, reperit, inductus. Hoc quoque ſpaſmum non exiſtere probare opinatur, quod experientia antiſpaſmodica hoc in morbo adhibita plerumque nocere demonſtrat. Parum denique

luminis

luminis huic argumento in praeſentia offundere poſſumus. In dubio verſemur oportet, donec tempus diuturnius et experientia ulterior quaenam ex hiſce opinionibus fundamento firmiſſimo innitatur, monſtrabunt. Quaecunque vero opinio invaluerit, viam medendi hodiernam non expulſum iri, quamvis multis ex partibus haud dubie excoletur, probabile.

PROGNOSIS.

Cum prognoſis cujuſlibet morbi, quem curandum ſuſcipit medicus, quantum famam ejus et exiſtimationem ſpectat, ſummi momenti ſit, hanc medicinae partem quamplurime aeſtimare debemus.

Quod ad dyſenteriam attinet, quandocunque debilitas et ad putredinem proclivitas magnopere invaleſcunt, eventus minus bonus eſt expectandus; cum, contra, leves ſunt, finem morbi fauſtum fore licet ſperare.

ſperare. Cholera huic morbo ſuperveniens, ut Cullenus notat, eum non raro depellit. Bilis purae igitur vomitio vel purgatio pro ſigno bono habenda. Quae ſigna ſequuntur, ea exitum morbi infelicem portendunt, inflammatio nempe gravis, nimio humorum ad inteſtina curſu ſtipata; hanc enim non raro ſubſequitur gangraena; magna humorum ad putredinem proclivitas, quam gangraena potius, quam inflammatio, excipit; quoniam, rebus ita ſe habentibus, vis nervoſa eſt admodum imminuta, et tonus inteſtinorum jam amiſſus. Gangraenam autem acceſſiſſe teſtantur pulſus arteriarum debiles et abnormes, doloris ſubita remiſſio, debilitas ſumma, ſtercus foetidiſſimum. Si vires aegrotanti ſub initium morbi ſubito mirum in modum convelluntur, ſi dyſenteria, quae epidemice graſſatur, admodum maligna eſt, peſſimus eventus timendus.

Si haec ſigna memoria rite teneantur, exitus morbi, judicio noſtro, ſatis certo poteſt praedici.

RATIO

RATIO MEDENDI.

Haec opuſculi noſtri pars longe graviſſima eſt; igitur de ea, quam de reliquis, fuſius differemus.

Medicis, et multo magis aegrotantibus ipſis, infauſtum eſt, quod, pleriſque in exemplis, auxilium a medicina parum tempeſtive peti conſuevit. Quot morbi enim, ſub initium leves, quique medicinae facile paruiſſent, progredi latiuſque ſerpere permiſſi, tandem adeo graves evadunt, ut neque vires naturae medicatrices neque medecina eos etiam levare, nedum tollere, poſſit? Quod aſſerimus, id optime illuſtrat morbus, quem exſequimur; emeticum enim, morbo accedente, adhibitum, eum aliquando, ut Zimmermannus tradit, ex toto depellit. Contra, ſi morbum per incuriam inſcitiamve progredi ſinas, eventus peſſimus jure timendus, et aegrotus, ſi e morbo tandem

tandem emerſerit, diuturnitate ejus adeo debilitatur, ut febri hectica, eaque longiſſima, extingui periclitetur. Cum cauſae morbi praecipuae ſint conſtrictio coli ſpaſmodica, curſuſque humorum canalem alimentarium verſus factus, illam ſolvere, huncque imminuere, aliove vertere, medici eſt pro virili conari. Huic autem conſilio accommodantur, 1. Sanguinis detractio et epiſpaſtica, quibus ſtimulus vaſis illatus tollitur; 2. Balneum tepidum, fomenta, et emetica, quibus curſus humorum ab inteſtinis ſuperficiem verſus fit; 3. Medicamenta quae alvum movent, et canalem alimentarium rebus acribus et putreſcentibus liberant. Singula vero ex hiſce medicamentis ſeorſim ſunt conſideranda.

SANGUINIS DETRACTIO.

Cum dyſenteria aliis in exemplis per totum morbi decurſum diatheſi phlogiſtica, in aliis

aliis vero ab initio uſque proclivitate ad putredinem manifeſte ſtipetur, haec, ſi aegrotantis ſaluti conſulere velimus, admodum caute et prudenter adhibenda. Si vero animum ad indolem morbi conſiderandam diligenter adjungamus, hoc remedium multis in exemplis magnopere profuturum eſſe, non poterimus dubitare. Febre concitatiore, pulſibus arteriarum duris et plenis, nullis debilitatis vel ad putredinem proclivitatis ſignis ſubſtantibus, ad miſſionem ſanguinis tuto et cum fructu decurritur. Una adhibeatur detractio, et, ſi ſigna inflammationis non decedent, altera forſitan neceſſaria evadet. Exempla vero rariora, ubi ſanguinem ſaepius quam bis emittere opus eſt. Contra, ſi ſit, cur a natura dyſenteriae, quae epidemice graſſetur, febrem brevi putridam evaſuram eſſe debeat concludi, venae ne ſemel quidem, licet hoc pulſus arteriarum videantur depoſtulare, ſecandae. Hae cautelae, ſi memoria, uti debent, teneantur, uſum hujus remedii ſatis evidenter oſtendent.

EPIS-

EPISPASTICA.

Ad haec, nisi signa inflammationis aliqua ex parte prius levata sunt, non confugi debet. Licet enim viribus suis antispasmodicis ad constrictionem coli tollendam accommodentur, primus tamen eorum effectus est pulsus arteriarum augere. Noxae igitur, sanguine non prius detracto, forent. Hoc vero facto, et inflammationem evacuatione facienda, et tormina viribus suis antispasmodicis, levare possunt. Quo utrique consilio melius respondeant, quam proxime partem laborantem applicentur.

2. Quo impetus humorum superficiem versus possit fieri, adhibenda sunt

EMETICA.

Hanc medicamentorum classem, consilio modo posito, quam maxime accommodari

neminem

neminem latere poteſt. Quam prompta in auxilium cujuſlibet ſpaſmi febrilis emetica ſint, experientia quotidiana demonſtrat; ſed modo duplici in dyſenteriam poſſunt, ubi et ſpaſmum febrilem tollunt, et curſum humorum inteſtina verſus factum alio vertunt. Quo optimos ſuos effectus edant, ad ea ſub initium decurri debet; plus enim, ventriculo et inteſtinis ſanis nondumque vitiatis, unum, ſaltem pauca emetica proderunt, quam, morbo inveterare permiſſo, magna medicamentorum farrago. Ventriculum purgandi conſilio, excitanda vomitio; ſi vero doſes ita adminiſtrare et regere poſſimus, ut alvus quoque moveatur, ſaluti aegrotantis non parum conſulemus. Quo impetus humorum ad cutem fiat, doſes quae nauſeam movent adhibendae, et ex intervallis idoneis reiterandae, donec ſudor univerſus prorumpat, qui tormina multum plerumque levare ſolet. Vomitum ipecacuanha movere Zimmermanni aliorumque moris eſt; ei vero, judicio noſtro, longe praeſtant ex antimonio praeparata,

rata, praeſertim tartarum emeticum, cujus doſes multo certius, quam plerorumque aliorum emeticorum, ad effectus quos optamus edendos, accommodari poſſunt. Huic conſilio quoque conveniunt balneum tepidum et ſomenta. Haec ad ſuperficiem corporis relaxandam, et ad conſtrictionem coli imminuendam, plurimum poſſunt conferre; niſi vero, morbo incipiente, vel nondum longe provecto, adhibeantur, ut de emeticis ſupra praecepimus, votis noſtris plerumque non reſpondebunt. Magna debilitate ſubſtante, haec remedia, praeſertim balneum tepidum, utpote quod toti corpori applicetur, debilitatemque ejus augere poſſit, nihil auxilii promittunt, immo forſitan nocerent. Si magna debilitas uſum ejus non vetat, ſemicupium tormina graviora ſaepe levat. Cum pediluvium pleriſque in morbis febrilibus ſomnum aegroto, vigilia diuturniore vexato, comparando, eumque hoc modo reficiendo, commodo non parvo eſſe reperiatur, nihil obſtare videtur, quo minus ad idem in dyſenteria decurratur.

curratur. Praeter remedia supra comprehensa, si diathesis phlogistica subsit, hujus tollendae causa, *purgantia* sunt adhibenda. Haec vasa canalis alimentarii exhalantia stimulando et emulgendo, faciunt ut magna humoris serosi quantitas effundatur. De his vero proximo sub consilio fusius dicendi occasio nobis subministrabitur. Hoc autem consilium est, 3. Canalem alimentarium per medicamenta idonea rebus acribus et putrescentibus liberare. Quae huic respondent, ea sunt emetica, purgantia, et enemata. De primis jam satis fuse diximus; igitur supra posita repetamus non opus est. Si ob varia, velut hernias, &c. emetica noxae esse possint, ad purgantia protinus confugiendum, quae materiam acrem ex intestinis expellunt. Haec enim ibi nimis diu manere permissa, morbum et febrim in typhum mutando, et fermentationem in intestinis putridam movendo, multo pertinaciorem efficit. Cum autem hoc tempore intestina admodum debilia et irritatu facilia sint, catharticis omnibus drasti-

cis caute abſtinendum, et laxantibus lenioribus ſolis utendum, quae inter agendum multo minus partes laborantes irritant. Hujuſmodi ſunt decoctum tamarindorum et ſimilia, quae ſummis laudibus, et judicio noſtro, merito effert Zimmermannus. Quod hac in re volumus, id optime praeſtant ſales medii, qui alvum laxant, totum corpus refrigerant, putredini obſiſtunt. Quaecunque purgantia, operatione ſua finita, alvum adſtrictam relinquunt, ea vitanda. In his exemplis ſolis forſitan ad ea tuto poteſt decurri, ubi aegroti convaleſcunt, et nihil aliud, quam inflationem ventriculi, et alia quae tonum canalis alimentarii amiſſum eſſe oſtendunt, queruntur. Hanc ob cauſam igitur rhabarbarum, morbo nondum inveterato, non adhibendum. Huic opinioni fidem experientia quotidiana magis magiſque facit. Zimmermannus quidem pulvere rhei uſus eſt; ipſe tamen, multis in locis, tamarindos tartarique cremorem ei, etiam his ipſis adjuncto, longe praeſtare confitetur. Quinetiam, vitari debent omnia illa cathartica,

ut aloëtica, &c. quae rectum in extremum potiſſimum agunt, quod haec canalis alimentarii pars dyſenteria laborantibus ſaepe exulceratur et abraditur. Emetica, ut ſupra memoravimus, ſi deorſum tendunt, alvum facile et optime purgant; ſi vero hoc non praeſtant, et ſigna urgere pergunt, actione emetici ad finem perducta, laxantia ipſa adhibenda, et, donec ſigna deceſſerint, ex intervallis idoneis reiteranda. Quae acria et putrida inteſtina comprehendunt, ea et feliciter evacuant et potenter obtundunt diluentia mitiſſima et demulcentia. Nulla autem ex his gummi Arabico ex aqua tepida ſoluto palmam praeripere videntur. Decoctum hordeaceum, cui aliquantulum acidi fuit adjunctum, palato gratiſſimum eſt, multumque ſaepe prodeſt. Serum lactis commune, Zimmermanno teſte, ſaepe cum fructu proſpero adhibetur. Idem cremore tartari factum ab auctoribus multum laudatur, et haud dubie non parum auxilii promittit. Ad materiam nocivam ex inteſtinis expellendam, et ad acrimoniam

niam ejus obtundendam, plurimum conferunt enemata. Haec oleosa et mucilaginosa sint, et ex infuso lini aquave tepida conficiantur. Per usum eorum frequentem rectum ab exulcerationibus probe defenditur. In eam humorum ad putredinem proclivitatem, quae hoc in morbo saepissime invalescit, non parum possunt antiseptica, qualia sunt fructus recentes, acidi, horaei. In hanc sententiam omnes fere medici hodierni discesserunt. Modice tamen sumantur; namque usus eorum, nimius atoniam intestinorum augendo, plurimum nocere periclitatur.

Amara, flores chamomaeli, infusum theae, &c. experientia teste, juvant. Postremum ab Zimmermanno plurimum laudatur. Remedia hoc genus, fermentationem putridam compescendo, tonumque intestinis restituendo, contra morbi gravitatem efficacissima esse reperiuntur. Quorum curae aegroti commissi sunt, ii omnes excretiones alvinas, cum primum fieri potest, tollant. Lintea stragula saepe mutentur. Aër frigidus

gidus et purus ad cubiculum aegri liberaliter adſpiret. Vapores enim nocivi, qui a corpore aegroti ejuſque dejectionibus oriuntur, non tantum ſigna ipſius graviora efficiunt, ſed omnes, qui ad illum appropinquant, ſummo contagionis periculo objiciunt. Corticis Peruviani, utpote qui vim antiſepticam potentiſſimam habeat, uſus hic indicari videretur. Cum vero vis ſtimulans ei plane inſit, ab eo in dyſenteria, ſi ulla inflammationis ſigna adſint, caute abſtineatur. Solum, ſi unquam, adhiberi poteſt, ubi multae magnaeque putredinis notae ſe oſtendunt, aut febris intermittens dyſenteriae adjungitur. In exemplo vero poſteriore, judicio noſtro, ſigna dyſenteriae graviora ſemper magna ex parte prius depellenda, quam intermittenti mederi conari debemus. Magna debilitate ſubſtante, vinum aliquantum auxilii promittere videtur; ſed periculum non deeſt, ne alcohol, quod continet, id remedium anceps, forſitan periculoſum reddat. In ſumma igitur haec duo remedia, modo comprehenſa, adeo dubia,

bia, quod ad effectus suos attinet, et incerta sunt, ut, nisi summa debilitas et signa putredinis manifestissima adsint, ad ea nunquam debeat decurri. Ad irritabilitatem, quae a debilitate intestinorum sola proficiscitur, levandam accommodantur *anodyna.* Caute vero adhibeantur. Si enim ullae inflammationis reliquiae sunt, eas augere opiata periclitantur. Insuper, si materia nociva ex intestinis minus accurate fuerit expulsa, opiata, quae eam in corpore retinebunt, aegroto manifestissime oberunt. In summa igitur usus opiatorum ea diarrhoea, quae nonnunquam, reliquis dysenteriae signis sublatis, diu manet, circumscribendus. Hoc tempore adstringentia multum juvabunt, quae, dysenteria substante, graviter nocuissent. Absorbentia olim adhibuerunt medici, quae hodie ab omnibus artis Hippocraticae peritis minimi aestimantur, quod nihil aliud omnino quam acorem in canali alimentario invalescentem saturant, qui raro, nisi fine dysenteriae appetente, se ostendit. Quinetiam, nihil notius, quam quod

proclivitati

proclivitati ad putredinem favent, alvumque non parum adſtringunt. Quas ob cauſas, abſorbentia, ea praeſertim quae hoc praeſtant, vitanda. Infantibus forſitan, qui multo ſaepius acori, quam adulti, patent, aliquantum magneſiae albae dari poteſt, quae non tantum abſorbet, ſed alvum leniter movet. Vires poſtremo priſtinae corpori aegrotantis omni ratione reſtituantur. Hoc potiſſimum praeſtabunt tonica, quam minime ſtimulantia, exercitatio modica, cortex Peruvianus, et vinum, hoc tempore ſolo forſitan, ſed modice, adhibenda. Quaecunque vero medicamenta ſtimulant, ea diligenter vitanda, quod effectus eorum in corpore firmando ex toto fugaces, et fere ſemper periculoſi. Cavendum eſt, ne aegrotus frigori nimio objiciatur, et curſus humorum ad inteſtina, perſpiratione obſtructa, rurſus fiat.

Hac diſſertatione ad finem perducta, tantum reſtat, ut Profeſſoribus hujuſce academiae illuſtriſſimae omnibus, ob multa, quae ab illis acceperim, beneficia, grates perſolvam.

vam. Abſit ut academiae Glaſguenſis Profeſſores ſilentio ingratus praetercam, qui multum curae in me per biennium erudiendo poſuerunt. Quos in errores denique hoc in opuſculo per inſcitiam juvenilem fuerim illapſus, eos, uti ſpero, lector candidus excuſatos habebit.

FINIS.